

11/3.1 Przygotowanie szkoły do ewaluacji wewnętrznej – 9 kroków

Nowa reforma systemu edukacji wprowadzana przez Panią Minister Katarzynę Hall spowodowała nowelizację lub zmiany w zakresie prawa oświatowego. Stąd też, przymierzając się do jej wdrożenia w swoich placówkach, dyrektorzy szkół powinni przede wszystkim sięgnąć do takich aktów prawnych, jak:

- ▶ ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.). Tekst ustawy o systemie oświaty ze zmianami wynikającymi z ustawy z dnia 19 marca 2009 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 56, poz. 458);
- ▶ ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (Dz. U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 z późn. zm.);
- ▶ zmiana ustawy z dnia 18 stycznia 1996 r. o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 226, poz. 1675 z późn. zm.). Tekst ustawy o kulturze fizycznej ze zmianami wynikającymi z ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 97, poz. 801). Na jej podstawie będzie opracowany projekt rozporządzenia w sprawie dopuszczalnych form realizacji dwóch godzin wychowania fizycznego;
- ▶ zmiana ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2004 r. Nr 241, poz. 2416 z późn. zm.). Tekst ustawy o kulturze fizycznej ze zmianami wynikającymi z ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy o kulturze fizycznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 97, poz. 801). Na jej podstawie będzie opracowany projekt rozporządzenia w sprawie sposobu realizacji edukacji dla bezpieczeństwa;
- ▶ rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli (Dz. U. z 2009 r. Nr 50, poz. 400)
- ▶ rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. z 2009 r. Nr 4, poz. 17);

**Podstawa
prawna**

- ▶ rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. z 2009 r. Nr 89, poz. 730);
- ▶ rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. z 2002 r. Nr 15, poz. 142 z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 marca 2009 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 54, poz. 442).

Formy nadzoru pedagogicznego

Należy również pamiętać o jeszcze jednym rozporządzeniu, które zdaje się stawiać kropkę nad „i” w całym przedsięwzięciu reformatorskim, a mianowicie o rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie nadzoru pedagogicznego. Precyzuje ono formy nadzoru pedagogicznego, którymi są: ewaluacja (rozumiana jako praktyczne badanie oceniające przeprowadzane w szkole), kontrola (rozumiana jako przestrzeganie przez szkołę przepisów prawa dotyczących działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej), wspomaganie (w rozumieniu czynności wykonywanych przez dyrektora oznacza: organizowanie szkoleń i porad, motywowanie do doskonalenia i rozwoju zawodowego oraz obserwowanie zajęć prowadzonych przez nauczycieli i zapoznawanie ich z wnioskami wynikającymi z obserwacji).

W publikacji zostanie omówiona pierwsza z wymienionych form nadzoru pedagogicznego – ewaluacja – i przedstawiona próba sprecyzowania, z punktu widzenia dyrektora placówki, sposobu przygotowania szkoły do ewaluacji. Rozporządzenie, o którym mowa wyżej, wymienia dwa rodzaje ewaluacji: zewnętrzną, przez co należy rozumieć ewaluację przeprowadzaną przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny, oraz ewaluację wewnętrzną, przez co należy rozumieć ewaluację przeprowadzaną przez dyrektora szkoły we współpracy z innymi nauczycielami zatrudnionymi w szkole (ten rodzaj ewaluacji zostanie omówiony). Ewaluacją objęte mogą być następujące obszary pracy szkoły: efekty działań dydaktycznych, wychowawczo-opiekuńczych lub innych działań statutowych szkoły, procesy zachodzące w szkole a służące jej rozwojowi, funkcjonowanie szkoły w środowisku lokalnym, w szczególności w zakresie współpracy z rodzicami, a także zarządzanie szkołą. Ewaluacja prowadzona w zakresie wszystkich wymienionych wyżej obszarów jest ewaluacją całościową, zaś w zakresie wybranych problemów ma znamiona ewaluacji problemowej. Ewaluacja obejmuje zbieranie i analizowanie informacji uzyskanych z badanych obszarów oraz ustalenie poziomu stopnia wypełniania przez szkołę nałożonych na nią wymagań (określonych zostało pięć stopni: bardzo wysoki, wysoki, średni, podstawowy i niski).

Tyle na wstępie podstawowych informacji wynikających z rozporządzenia o nadzorze pedagogicznym. Poniżej, krok po kroku, zostaną przedstawione czynności, które powinien wykonać dyrektor szkoły w zakresie jej przygotowania do procesu ewaluacji.

KROK I – uświadomienie sobie znaczenia ewaluacji, komu może być przydatna oraz co kryje się pod tym pojęciem

Dzisiejsza szkoła, aby sprostać oczekiwaniom swoich klientów (rodziców, uczniów, środowiska lokalnego), musi zaoferować system kształcenia odpowiadający ich wymaganiom, na najwyższym poziomie. Żeby go ocenić, a następnie korygować i doskonalić, w każdej szkole muszą funkcjonować procedury ewaluacyjne. Ewaluacja ma spełnić trzy podstawowe funkcje:

- ▶ pomóc w planowaniu rozwoju szkoły oraz rozwoju zawodowego nauczycieli – ewaluatorzy zbierają informacje od podmiotów zainteresowanych rozwojem szkoły (uczniów, nauczycieli, rodziców, władz szkolnych) w celu uwzględnienia ich opinii w podejmowaniu odpowiednich decyzji dotyczących podniesienia jakości pracy szkoły,
- ▶ służyć ocenie jakości osiągniętych przez szkołę i nauczycieli wyników – tym samym pozwala uświadomić odnoszone w szkole sukcesy i porażki,
- ▶ rozpoznać oraz zbadać potrzeby i problemy związane z jakością pracy szkoły i nauczycieli – pozwala zidentyfikować istniejące w szkole deficyty i poprzez odpowiednie decyzje doprowadzić do ich likwidacji.

Cele ewaluacji

Ewaluacja może służyć organowi sprawującemu nadzór pedagogiczny, który, prowadząc ewaluację zewnętrzną, może uwzględniać wyniki ewaluacji wewnętrznej. Może też być przydatna klientom szkoły (służy wspieraniu jakości, usprawnianiu, udoskonalaniu, identyfikowaniu słabych i mocnych stron, wskazywaniu kierunków rozwoju, poprawianiu błędów, uzyskaniu wsparcia z zewnątrz, promocji).

Ewaluacja stała się popularna za sprawą rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wykazu stanowisk wymagających kwalifikacji pedagogicznych, kwalifikacji niezbędnych do sprawowania nadzoru pedagogicznego, a także kwalifikacji osób, którym można zlecać prowadzenie badań i opracowywanie ekspertyz (Dz. U. z 2004 r. Nr 89, poz. 845), które definiowało ewaluację jako „ocenę przydatności i skuteczności podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w odniesieniu do założonych celów, służącą doskonaleniu tych działań”. Zgodnie z zapisami nowego rozporządzenia o nadzorze pedagogicznym, ewaluacja

to badanie służące ocenie efektów działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności statutowej szkoły.

KROK II – określenie zadań dyrektora szkoły w kontekście prowadzonego procesu ewaluacyjnego, zgodnie z brzmieniem nowego rozporządzenia o nadzorze pedagogicznym

Zapisy nowego rozporządzenia jednoznacznie określają procedury, które powinien uruchomić dyrektor szkoły w związku z wdrażaniem w swojej placówce procesu ewaluacyjnego. Do jego podstawowych obowiązków w tej materii należą:

Obowiązki dyrektora

- ▶ planowanie, organizowanie i przeprowadzanie ewaluacji wewnętrznej,
- ▶ decydowanie o doborze technik i narzędzi badawczych wykorzystywanych przy dokonywaniu ewaluacji wewnętrznej, tworzenie ich lub współdziałanie w ich tworzeniu z instytucjami wyspecjalizowanymi (ministerstwo obiecuje w uzasadnieniu do rozporządzenia, że takie narzędzia otrzymają dyrektorzy szkół),
- ▶ opracowanie raportu z przeprowadzonej ewaluacji wewnętrznej, z którym należy zapoznać Radę Pedagogiczną,
- ▶ wykorzystanie wyników ewaluacji wewnętrznej do doskonalenia jakości pracy szkoły, w przypadku ustalenia niskiego poziomu spełniania przez szkołę wymagań dla danego obszaru – opracowanie programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania.

Pamiętać trzeba, że zgodnie z nowym rozporządzeniem, powyższe czynności dyrektor szkoły wykonuje we współpracy z innymi nauczycielami zatrudnionymi w szkole.

KROK III – opracowanie pełnej procedury dotyczącej przeprowadzania ewaluacji wewnętrznej

Etapy działania	Zakres podejmowanych czynności
Etap I	Określenie celu ewaluacji wewnętrznej (potrzeb odbiorców, którym ma służyć ewaluacja), wybranie obszaru pracy szkoły, który będzie poddany ewaluacji wewnętrznej
Etap II	Określenie zakresu ewaluacji wewnętrznej – jakie wymagania z wybranego obszaru zostaną ocenione, sformułowanie pytań kluczowych i pytań szczegółowych, określenie kryteriów, według których oceniane będą wyniki przeprowadzanej ewaluacji

Etapy działania	Zakres podejmowanych czynności
Etap III	Przygotowanie narzędzi do ewaluacji wewnętrznej adekwatnych do badanego obszaru pracy szkoły, na przykład: kwestionariusz wywiadu, notatka, arkusz obserwacji, lista pytań, przegląd, ankieta
Etap IV	Określenie próby badawczej
Etap V	Ustalenia – kto i w jaki sposób będzie dokonywał ewaluacji wewnętrznej – powołanie zespołu ewaluacyjnego
Etap VI	Przeprowadzenie ewaluacji wewnętrznej z wykorzystaniem opracowanych narzędzi
Etap VII	Porównanie uzyskanych wyników ewaluacji z określonymi w rozporządzeniu wymaganiami dla danego poziomu
Etap VIII	Opracowanie raportu określającego poziom spełnienia przez szkołę wymagań dla badanego obszaru
Etap IX	Ustalenie – komu i w jaki sposób będą przedstawione wyniki ewaluacji wewnętrznej – określenie form prezentacji danych
Etap X	Określenie sposobu wykorzystania wyników ewaluacji: do dalszego planowania rozwoju szkoły lub opracowania programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania

10

Ewaluację wewnętrzną rozpoczyna się od jej zaplanowania (ułożenia planu ewaluacji). Najistotniejsze w tej fazie jest określenie celu ewaluacji (kto chce, żeby była przeprowadzona, komu ma służyć, kto powinien otrzymać informację zwrotną). Następnie opracowuje się strategię planowanej ewaluacji, czyli dobiera formy ewaluacji do rodzaju ewaluowanego obszaru. Planując ewaluację, trzeba określić, jakie wymagania z danego obszaru będą oceniane, jaki rodzaj informacji chce się uzyskać. Ważną sprawą jest również dobór ewaluatorów (jakie będą funkcje i zadania poszczególnych osób, kto będzie zbierał potrzebne informacje, kto będzie koordynował proces ewaluacji, kto opracuje wyniki oraz napisze raport). Planując, trzeba też zwrócić uwagę na metody, narzędzia, które chce się zastosować w trakcie ewaluacji (czy pozwolą one na uzyskanie pożądaných wskaźników, czy będą akceptowane przez osoby, których ewaluacja dotyczy). Nie wolno też zapominać o planowanym czasie ewaluacji (ile czasu trzeba na nią zarezerwować, czy wystarczy czasu na zebranie danych i ich analizę). Zgodnie z brzmieniem nowego rozporządzenia o nadzorze pedagogicznym, czynności związane z ewaluacją nie mogą zakłócać pracy szkoły oraz nie powinny trwać dłużej niż pięć dni roboczych w ciągu kolejnych dwóch tygodni. Wreszcie niezmiernie ważny jest jeszcze jeden element planowania ewaluacji – wykorzystanie ewaluacji (do jakiego audytorium

Plan ewaluacji

będzie adresowany raport, czy jego forma jest dostosowana do odbiorców). W miarę szczegółowe zaplanowanie ewaluacji pozwoli na lepsze jej zaprojektowanie i przeprowadzenie.

Projektowanie ewaluacji obejmuje następujące etapy:

- ▶ Sprecyzowanie, co będzie poddane ewaluacji wewnętrznej (jakie obszary i przyporządkowane im wymagania). Przed ich określeniem należy odpowiedzieć sobie na pytania: jakie działania edukacyjne szkoły wpłynęły w istotny i znaczący sposób na podniesienie poziomu wyników w nauce, które z działań okazały się najbardziej efektywne a które najmniej skuteczne;
- ▶ Sformułowanie pytań kluczowych. To pytania opisane w dość ogólny sposób, na które szuka się odpowiedzi w rezultacie przeprowadzanej ewaluacji. Nie są to pytania, które bezpośrednio zadaje się osobom objętym ewaluacją, ale są to pytania, które stawiają sobie osoby planujące ewaluację. Respondentom zadaje się pytania szczegółowe, które również należy określić;
- ▶ Określenie kryteriów ewaluacji wewnętrznej. Planując ewaluację, należy przyjąć, że kryterium, według którego będzie się oceniać uzyskane wyniki, stanowi charakterystyka wymagania określona dla danego poziomu. Charakterystyka ma charakter opisowy, zatem aby ustalić poziom spełnienia wymagania, należy posługiwać się pytaniami szczegółowymi, które przybliżają zakres prowadzonej ewaluacji. Uzyskane wyniki mają zarówno charakter opisowy, jak i ilościowy. W związku z tym, ocena otrzymanych wyników następuje poprzez porównanie ich z opisem ewaluowanego wymagania;
- ▶ Dobór odpowiednich metod badawczych dostosowanych do respondentów i badanego wymagania (należy wykorzystać szereg różnych narzędzi badawczych);
- ▶ Określenie próby badawczej. Dobierając próbę badawczą, czyli osoby, które zamierza się objąć ewaluacją, należy zastanowić się nad kryterium doboru. Nie jest bowiem możliwe, aby takimi badaniami objąć całą populację uczniów i ich rodziców. Należy wyłonić taką próbę badawczą, która będzie reprezentatywna dla całej populacji;
- ▶ Określenie sposobu monitorowania danych (gromadzenie ich i dokumentowanie, gdzie będzie można ich szukać, jakie będą źródła danych).

Kryteria ewaluacji
